

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Загальна інформація про навчальну дисципліну

Повна назва навчальної дисципліни	Біоетика в охороні здоров'я
Повна офіційна назва закладу вищої освіти	Сумський державний університет
Повна назва структурного підрозділу	Навчально-науковий медичний інститут. Кафедра громадського здоров'я
Розробник(и)	Губенко Ганна Володимирівна
Рівень вищої освіти	Другий рівень вищої освіти, НРК – 7 рівень, QF-LLL – 7 рівень, FQ-EHEA – другий цикл
Семестр вивчення навчальної дисципліни	16 тижнів протягом 1-го семестру
Обсяг навчальної дисципліни	Обсяг становить 5 кред. ЄКТС, 150 год., з яких 48 год. становить контактна робота з викладачем (16 год. лекцій, 32 год. практичних занять), 102 год. становить самостійна робота.
Мова викладання	Українська

2. Місце навчальної дисципліни в освітній програмі

Статус дисципліни	Обов'язкова навчальна дисципліна для освітньої програми "Громадське здоров'я"
Передумови для вивчення дисципліни	Передумови для вивчення відсутні
Додаткові умови	Додаткові умови відсутні
Обмеження	Обмеження відсутні

3. Мета навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни є досягнення здобувачів і здобувачок сучасного розуміння і аналізу (біо-)етичних дилем, їх зв'язку зі сферами медицини, права, гуманітарних наук, практичних рекомендацій використання методології біоетики у сфері охорони здоров'я.

4. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1. Громадське здоров'я та біоетика: переваги співпраці
Тема 1 Що таке біоетика? Становлення біоетики та концепції «біоетики». Біоетика як місток між фактами та цінностями. Біоетика versus медична етика. Ідея В.Р. Поттера (читка та дискусії навколо текстів Поттера).

<p>Тема 2 Сучасні напрямки біоетики</p> <p>Сучасні напрямки біоетики: медична, екологічна, глобальна, інтегративна.</p>
<p>Тема 3 Дилеми біоетики в охороні здоров'я</p> <p>Біоетика, генетика, пренатальна діагностика. Біоетика, репродуктивні технології, стерилізація. Біоетика і експерименти над людиною і тваринах. Біоетика і трансплантація. Біоетика, евтаназія і гідність смерті.</p>
<p>Тема 4 Людська гідність та права людини</p> <p>Поняття гідності в історичному аспекті Міжнародне гуманітарне право: Загальна декларація прав людини; Європейська конвенція з прав людини та біомедицини. Різноманітне розуміння людської гідності в різних культурних і моральних традиціях і різні типи суспільств Етичні аспекти відносин між медичним працівником та пацієнтом відповідно людської гідності та прав людини</p>
<p>Модуль 2. Моделі практик біоетики</p>
<p>Тема 5 Комітети з біоетики. Практики у сфері громадського здоров'я</p> <p>Історія вивчення моральних конфліктів. Різноманітність принципів і конфлікти, які вони викликають. «Комітети з біоетики» як платформи для обговорення. Типи комітетів Чи є комітети з етики юридичними трибуналами?</p>
<p>Тема 6 Моделі практик біоетики</p> <p>Трансдисциплінарність біоетики як основа для платформ вирішення дилем. Різноманітність напрямків біоетики: освітній, медичний, екологічний, інтегративний. Проект інтегративної біоетики. Міжнародний досвід впровадження.</p>
<p>Тема 7 Практичні аспекти біоетики громадського здоров'я</p> <p>Практики біоетики: багатопрофільна команда викладачів, включаючи лікарів, юристів, митців у медичній школі при вивченні біоетики. Урбаністична біоетика. Система «архітектура-благополуччя-здоровий спосіб життя» - сучасний підхід для підтримки якості життя. Дизайн та «архітектура вибору».</p>
<p>Тема 8 Впровадження принципів біоетики в практику життя. Інформована згода.</p> <p>Принцип “не нашкодь” як один із основних принципів біоетики. Принцип Автономність та індивідуальна відповідальність. Відповідальність: її різні аспекти та подвійний характер. Міжнародні приклади. Взаємне співвідношення автономії та відповідальності в етиці. Інформована згода в біоетиці громадського здоров'я. Критерії здатності давати згоду.</p>
<p>Тема 9 Повага до вразливості людини та особиста цілісність / Respect for human vulnerability and personal integrity</p> <p>Поняття "вразливість людини". Повага до вразливості людини. Різні аспекти вразливості: біологічний, соціальний, культурний Боротьба з уразливістю: успіхи та невдачі (наротив)</p>

5. Очікувані результати навчання навчальної дисципліни

Після успішного вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти зможе:

PH1	Застосовувати та оцінювати етичні та біоетичні знання в професійній діяльності, ідентифікувати ризики і надавати відповідні раціональні рішення;
PH2	аналізувати стратегії, політики та інтервенції в сфері громадського здоров'я; організувати на засадах методології біоетики освітні заходи, розуміти та інтерпретувати наукові факти та цінності;
PH3	використовувати етичні принципи та норми права, проводити власні дослідження, генерувати нові ідеї, впроваджувати інноваційні підходи на засадах даного курсу;
PH4	застосовувати наукові підходи щодо розповсюдження та використання результатів наукових досліджень у сфері громадського здоров'я; систематизувати практичні компетенції проектної діяльності, компаративістського уміння, ведення ненасильницького діалогу, змоги критичного оцінювання та використання власного досвіду як на курсі, так і у практичній діяльності.

6. Роль навчальної дисципліни у досягненні програмних результатів

Програмні результати навчання, досягнення яких забезпечує навчальна дисципліна.

Для спеціальності 229 Громадське здоров'я:

PP2	Визначати пріоритети та оцінювати потреби сфери громадського здоров'я, пропонувати науково обґрунтовані заходи та розробляти відповідні висновки та стратегії, які спрямовані на покращення галузі охорони здоров'я.
PP8	Оцінювати вплив соціальних детермінант та основних індивідуальних детермінант здоров'я, розробляти відповідні заходи з метою збереження та зміцнення здоров'я населення.
PP13	Розробляти та впроваджувати, засновані на доказах стратегії, політики та інтервенції громадського здоров'я із залученням зацікавлених сторін на основі міжсекторального підходу.
PP14	Розширювати розуміння засад сфери громадського здоров'я у закладах освіти різного рівня та реалізовувати заходи спрямовані на розвиток кадрового потенціалу.
PP15	Здійснювати наставництво та сприяти безперервному професійному розвитку фахівців з громадського здоров'я.
PP18	Критично оцінювати результати наукових досліджень та здійснювати пошук потрібної наукової інформації у сфері громадського здоров'я, аналізувати інформацію, здійснювати дослідження, формулювати за його результатами висновки та рекомендації щодо їх впровадження.

7. Види навчальних занять та навчальної діяльності

7.1 Види навчальних занять

Тема 1. Що таке біоетика?
Лк1 "Що таке біоетика? Сучасні напрямки біоетики" (денна) Вступ. Становлення біоетики та концепції «біоетики». Біоетика як місток між фактами та цінностями. Сучасні напрямки біоетики: медична, екологічна, глобальна, інтегративна.

<p>Пр1 "Що таке біоетика?" (денна)</p> <p>Становлення біоетики та концепції «біоетики». Біоетика як місток між фактами та цінностями. Біоетика versus медична етика. Ідея В.Р. Поттера (читка та дискусії навколо текстів В.Р. Поттера та Фр. Яра). Робота в малих групах</p>
<p>Тема 2. Сучасні напрямки біоетики</p>
<p>Пр2 "Сучасні напрямки біоетики" (денна)</p> <p>Сучасні напрямки біоетики: медична, екологічна, глобальна, інтегративна. Поняття, принципи. Читка та дискусії навколо текстів В.Р. Поттера та Фр. Яра). Робота в малих групах (заняття 2)</p>
<p>Тема 3. Дилеми біоетики в охороні здоров'я</p>
<p>Лк2 "Дилеми біоетики в охороні здоров'я" (денна)</p> <p>Біоетика, генетика, пренатальна діагностика. Біоетика і аборт Біоетика і сексуальність. Біоетика, репродуктивні технології, стерилізація. Бінарна лекція (два лектора – викладач і здобувач).</p>
<p>Лк3 "Дилеми біоетики в охороні здоров'я" (денна)</p> <p>Біоетика і експерименти над людиною і тваринах. Біоетика і трансплантація. Біоетика, евтаназія і гідність смерті. Бінарна лекція (два лектора – викладач і здобувач).</p>
<p>Пр3 "Біоетика і сексуальність. Біоетика, репродуктивні технології." (денна)</p> <p>Дилеми біоетики в сфері репродуктивної медицини. Аналіз бінарної лекції. Підготовка та опис командної практики "Наукова конференція по темі "Біоетика в охороні здоров'я".</p>
<p>Пр4 "Біоетичні проблеми трансплантації, евтаназії та паліативної медицини" (денна)</p> <p>Дилеми біоетики в сферах трансплантації, евтаназії та паліативної медицини. Аналіз бінарної лекції. Підготовка та опис командної практики "Наукова конференція по темі "Біоетика в охороні здоров'я".</p>
<p>Тема 4. Людська гідність та права людини</p>
<p>Лк4 "Людська гідність та права людини" (денна)</p> <p>Поняття гідності в історичному аспекті. Міжнародне гуманітарне право: Загальна декларація прав людини; Європейська конвенція з прав людини та біомедицини.</p>
<p>Пр5 "Людська гідність та права людини" (денна)</p> <p>Поняття гідності в історичному аспекті. Міжнародне гуманітарне право: Загальна декларація прав людини; Європейська конвенція з прав людини та біомедицини. Людська гідність як невід'ємна цінність людини, що здатна (потенційно або як член природного роду) до рефлексії, чуйності, словесного спілкування, вільного вибору, самовизначення у поведінці та творчості.</p>

Пр6 "Етичні аспекти відносин між медичним працівником та пацієнтом відносно людської гідності та прав людини" (денна)

Різноманітне розуміння людської гідності в різних культурних і моральних традиціях і різні типи суспільств. Етичні аспекти відносин між медичним працівником та пацієнтом відносно людської гідності та прав людини. Підготовка до локальної наукової конференції. Командна практика: метод наукової конференції (методика написання наукових статей по обраній проблемі курсу).

Тема 5. Комітети з біоетики. Практики у сфері громадського здоров'я

Лк5 "Комітети з біоетики" (денна)

Історія вивчення моральних конфліктів Різноманітність принципів і конфлікти, які вони викликають Основна мета біоетики – управління моральними конфліктами. лекція – прес-конференція разом із Національним університетом охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика (онлайн).

Пр7 "Комітети з біоетики" (денна)

Історія вивчення моральних конфліктів. Різноманітність принципів і конфлікти. Обговорення прес-конференції. Командна практика: підготовка до локальної наукової конференції.

Пр8 "Тема 5. Комітети з біоетики. Практики у сфері громадського здоров'я" (денна)

Основна мета біоетики – управління моральними конфліктами «Комітети з біоетики» як платформи для обговорення. Типи комітетів Чи є комітети з етики юридичними трибуналами? Командна робота: що таке сліпе рецензування наукових статей (double-blind peer review)?

Тема 6. Моделі практик біоетики

Лк6 "Моделі практик біоетики" (денна)

Трансдисциплінарність біоетики як основа для платформ вирішення дилем. Різноманітність напрямків біоетики: освітній, медичний, екологічний, інтегративний.

Пр9 "Моделі практик біоетики" (денна)

Трансдисциплінарність біоетики як основа для платформ вирішення дилем. Різноманітність напрямків біоетики: освітній, медичний, екологічний, інтегративний.

Пр10 "Проект інтегративної біоетики." (денна)

Проект інтегративної біоетики. Міжнародний досвід впровадження: Хорватія-Німеччина-Молдова-Україна.

Тема 7. Практичні аспекти біоетики громадського здоров'я

Лк7 "Практичні аспекти біоетики громадського здоров'я" (денна)

Практики біоетики: багатопрофільна команда викладачів, включаючи лікарів, юристів, митців у медичній школі при вивченні біоетики. Створення оргкомітету для "наукової конференції".

<p>Пр11 "Сучасні практики біоетики: приклади" (денна)</p> <p>Практики біоетики: багатопрофільна команда викладачів, включаючи лікарів, юристів, митців у медичній школі при вивченні біоетики.</p>
<p>Пр12 "Урбаністична біоетика" (денна)</p> <p>Система «архітектура-благополуччя-здоровий спосіб життя» - сучасний підхід для підтримки якості життя. Дизайн та «архітектура вибору». Командна практика: міждисциплінарність команди - митці, урбаністи, спеціалісти громадського здоров'я.</p>
<p>Тема 8. Впровадження принципів біоетики в практику життя. Інформована згода.</p>
<p>Лк8 "Принципи біоетики: впровадження в практику життя" (денна)</p> <p>Принцип “не нашкодь” як один із основних принципів біоетики у сфері громадського здоров'я. Принцип Автономність та індивідуальна відповідальність. Рівність та справедливість як принцип біоетики громадського здоров'я</p>
<p>Пр13 "Принцип “не нашкодь” як один із основних принципів біоетики у сфері охорони здоров'я" (денна)</p> <p>Принцип “не нашкодь” як один із основних принципів біоетики у сфері охорони здоров'я. Як ми оцінюємо користь і шкоду на практиці? Розміри порівняння шкоди та користі для окремих пацієнтів Значення цих вимірів для вибору лікування.</p>
<p>Пр14 "Принцип автономності та індивідуальна відповідальність." (денна)</p> <p>Принцип автономності та індивідуальна відповідальність. Автономія: Різні рівні та уявлення про автономію. Теоретичні та практичні підходи до автономії. Відповідальність: її різні аспекти та подвійний характер. Міжнародні приклади. Взаємне співвідношення автономії та відповідальності в етиці</p>
<p>Тема 9. Повага до вразливості людини та особиста цілісність / Respect for human vulnerability and personal integrity</p>
<p>Пр15 "Рівність та справедливість як принцип біоетики" (денна)</p> <p>Рівність та справедливість як принцип біоетики громадського здоров'я Різні концепції розподільчої справедливості у сфері охорони здоров'я: Авторитарна, Лібертаріанська, Утилітарна, Егалітарна, Відновлювальна. Круглий стіл - наукова конференція "Біоетика в охороні здоров'я" Організації наукової діяльності в межах дисципліни по обраним темам. Здобувачі представляють і обговорюють свої роботи. Робота оргкомітету, збір тез і доповідей.</p>
<p>Пр16 "Повага до вразливості людини та особиста цілісність / Respect for human vulnerability and personal integrity" (денна)</p> <p>Повага до вразливості людини та особиста цілісність / Respect for human vulnerability and personal integrity. Поняття "вразливість людини". Повага до вразливості людини. Різні аспекти вразливості: біологічний, соціальний, культурний Боротьба з уразливістю: успіхи та невдачі (наратив)</p>

7.2 Види навчальної діяльності

НД1	Читка та дискусії щодо текстів В.Р. Поттера та Фр. Яра. Робота в малих групах в межах тем 1-2 змісту дисципліни;
НД2	Case-study: аналіз кейсів в межах тем 3-4 змісту дисципліни;
НД3	Біоетичні дилеми вразливості в межах теми 9 та теми практичного заняття 16;
НД4	Командна практика: методика написання наукових тез, статей по обраній проблемі курсу в межах теми 4 та теми практичного заняття 6 змісту дисципліни;
НД5	Сліпе рецензування наукових статей (double-blind peer review) в межах теми в межах теми 4 та теми практичного заняття 8 змісту дисципліни;
НД6	Проектне завдання (метод наукової конференції), з використанням мозкового штурму, дискусії за круглим столом. Підготовка в межах тем 3-9 змісту дисципліни;
НД7	Підготовка до лекцій в межах тем 1-8 змісту дисципліни.
НД8	e-Learning (Zoom, Google Meet)» на випадок проведення занять у дистанційному форматі

8. Методи викладання, навчання

Дисципліна передбачає навчання через:

МН1	Лекції-дискусії (у тому числі: бінарна лекція (Л2, Л3), Лекція – прес-конференція (Л5))
МН2	Аналіз конкретних ситуацій (Case-study)
МН3	Мозковий штурм, у тому числі при рецензуванні наукових статей (double-blind peer review); командних практиках; читках текстів тощо
МН4	Проектний метод: командна робота "Наукова конференція"

Лекції та практичні заняття тренують навички аналізувати (біо-)етичні дилеми, знаходити взаємозв'язок біоетики у різних сферах – медицини, права, гуманітарних наук тощо (РН1); формувати практичні рекомендації використання методології біоетики у сфері охорони здоров'я (РН1,2); інтерпретувати систему соціально-медичної допомоги щодо вразливих категорій населення в сучасній Україні та давати аналіз щодо цього питання (РН3); застосовувати наукові підходи щодо розповсюдження та використання результатів наукових досліджень у сфері громадського здоров'я (РН4); розробляти просвітні програми та/або проводити власні наукові дослідження (РН3,РН4).

Лекції та практичні заняття курсу формують навички soft skills, а саме: проводити дослідження на високому професійному рівні (ЗК 6); приймати обґрунтовані рішення (ЗК 10); організовувати та діяти соціально відповідально та свідомо (ЗК 12); діяти на основі етичних міркувань (ЗК 13) та усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми (ЗК 14).

9. Методи та критерії оцінювання

9.1. Критерії оцінювання

Визначення	Чотирибальна національна шкала оцінювання	Рейтингова бальна шкала оцінювання
Відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	5 (відмінно)	$170 \leq RD \leq 200$
Вище середнього рівня з кількома помилками	4 (добре)	$140 \leq RD < 169$
Непогано, але зі значною кількістю недоліків	3 (задовільно)	$120 \leq RD < 139$
Можливе повторне складання	2 (незадовільно)	$0 \leq RD < 119$

9.2 Методи поточного формативного оцінювання

МФО1	Exit Tickets - як форма зворотнього зв'язку: короткий перелік запитань до здобувачів (Гугл форма) щодо опрацьованих тем дисципліни; визначення ставлення; побажання чи обмін думками з викладачем.
МФО2	Засвоєння тем перевіряється на практичних заняттях, також враховується ваша активність на лекціях (М1) (не тільки присутністю, але й доповненнями та включенням у дискусії, прес-конференціях, під час критичних запитань чи обговореннях біоетичних дилемм, вирішення кейсів (М2)). На практичних заняттях ви можете підготувати усну/письмову доповідь, при обговоренні теоретичних питань використовуються – дискусії, круглий стіл, конференції, читка текстів тощо (М2,М3). Також використовую командні практики на заняттях (М4) – дискусії кейсів – де ви можете додатково набрати бали «активності». Враховується участь у неформальній освіті. Матеріал для підготовки занять ви знайдете у Google Classroom, Трелло.

9.3 Методи підсумкового сумативного оцінювання

МСО1	Оцінювання за поточну діяльність (активність на лекціях (М1) доповненнями та включенням у дискусії, прес-конференції, під час критичних запитань чи обговореннях біоетичних дилемм; вирішення кейсів (М2)); усна/письмова доповідь; дискусії, круглий стіл, конференції, читка текстів тощо (М2,М3); командні практики на заняттях (М4): дискусії кейсів; перезарахування здобувачам і здобувачкам вищої освіти результатів неформальної освіти (онлайн освіта, тренінг, курси).
МСО2	Складання комплексного письмового модульного контролю

Контрольні заходи:

1 семестр	200 балів
МСО1. Оцінювання за поточну діяльність (активність на лекціях (М1) доповненнями та включенням у дискусії, прес-конференції, під час критичних запитань чи обговореннях біоетичних дилемм; вирішення кейсів (М2)); усна/письмова доповідь; дискусії, круглий стіл, конференції, читка текстів тощо (М2,М3); командні практики на заняттях (М4): дискусії кейсів; перезарахування здобувачам і здобувачкам вищої освіти результатів неформальної освіти (онлайн освіта, тренінг, курси).	120
	120

МСО2. Складання комплексного письмового модульного контролю	80
	80

Контрольні заходи в особливому випадку:

Семестр викладання	200 балів
МСО1. Оцінювання за поточну діяльність (активність на лекціях (М1) доповненнями та включенням у дискусії, прес-конференції, під час критичних запитань чи обговореннях біоетичних дилемм; вирішення кейсів (М2)); усна/письмова доповідь; дискусії, круглий стіл, конференції, читка текстів тощо (М2,М3); командні практики на заняттях (М4): дискусії кейсів; перезарахування здобувачам і здобувачкам вищої освіти результатів неформальної освіти (онлайн освіта, тренінг, курси).	120
у випадку карантинних обмежень практичні заняття проводяться у дистанційному режимі, з використанням платформ Zoom, Google Meet, Google classroom	120
МСО2. Складання комплексного письмового модульного контролю	80
у випадку карантинних обмежень практичні заняття проводяться у дистанційному режимі, з використанням платформ Zoom, Google Meet, Google classroom	80

Засвоєння тем перевіряється за результатами формативного оцінювання (форми зворотнього зв'язку) та підсумкового оцінювання: на практичних заняттях, також враховується ваша активність на лекціях (М1) (не тільки присутністю, але й доповненнями та включенням у дискусії, прес-конференціях, під час критичних запитань чи обговореннях біоетичних дилемм, вирішення кейсів (М2)). На практичних заняттях ви можете підготувати усну/письмову доповідь, при обговоренні теоретичних питань використовуються – дискусії, круглий стіл, конференції, читка текстів тощо (М2,М3). Також використовую командні практики на заняттях (М4) – дискусії кейсів – де ви можете додатково набрати бали «активності». Матеріал для підготовки занять ви знайдете у Google Classroom, Трелло. Також є можливість перезарахування здобувачам і здобувачкам вищої освіти результатів неформальної освіти, як то курси, тренінги, онлайн освіта тощо.

10. Ресурсне забезпечення навчальної дисципліни

10.1 Засоби навчання

ЗН1	Інформаційно-комунікаційні системи
ЗН2	Комп'ютери, комп'ютерні системи та мережи
ЗН3	Бібліотечні фонди
ЗН4	Програмне забезпечення (для підтримки дистанційного навчання)

10.2 Інформаційне та навчально-методичне забезпечення

Основна література

1	Ablieieva, I. Yu. Basics of Bioethics and Biosafety: lecture notes for English-speaking students of specialty 222 "Medicine" all forms of training / I. Yu. Ablieieva. — Sumy : Sumy State University, 2018. — 90 p. — URL: http://libserver.ssu.localnet/library/docs/rio/2018/Ablieieva_basics.pdf Кільк. прим.: 68 (МІ-Абонемент. – 65. МІ-Читальний зал. – 1. МІ-Стенд. – 1. МІ-ЧЗ «Стоматологія». – 1)
2	Губенко Г.В. Біоетика в охороні здоров'я. Лекція 2. Біоетичні проблеми репродукції людини (з авторським опрацюванням кейс-стаді на тему сурогатного материнства): методичні вказівки. Суми : ПФ «Видавництво «Університетська книга», 2021. 30 с.
4	Герман Джудит. Психологічна травма та шлях до видужання. Наслідки насильства - від знущань у сім'ї до політичного терору. - Львів: Видавництво Старого Лева, 2019. - 424 с.
4	Паліативна допомога. Практичний посібник. Івано-Франківськ: Апостол, 2021. - 344 с.
5	Талер, Р., Санстейн К. Поштовх. Як допомогти людям зробити правильний вибір. – Київ: Наш Формат, 2017. – 312 с
Допоміжна література	
1	Основи біоетики та біобезпеки: навч. посіб. / В. М. Бобирьов, В. М. Дворник, Т. О. Дев'яткіна та ін. — Вінниця : Нова Книга, 2020. — 248 с. – ISBN 978-966-382-848-0. Кільк. прим.: 1 (МІ-Читальний зал – 1)
2	Methodological instructions to seminar classes on Safety of life, the basics of bioethics and safety (Module "Basics of Bioethics and Biosafety"): for English-speaking students of Medical Institute all forms of training / I. Yu. Ablieieva. — Sumy : Sumy State University, 2020. — 46 p. — URL: http://libserver.ssu.localnet/library/docs/rio/2020/m4690.pdf Кільк. прим.: 5 (МІ-ЧЗ «Стоматологія». – 1. Абонемент. – 3, МІ-Читальний зал. – 1)
3	Біль не триватиме вічно. Взаємодопомога в жалобі за померлими та при інших втратах. - Львів: Видавництво УКУ, 2018. - 184 с.
4	Основи біоетики та біобезпеки : підручник / О. М. Ковальова, В. М. Лісовий, Т. М. Амбросова, В. І. Смирнова. — 2-ге вид., випр. — Київ : Медицина, 2017. — 392 с. Кільк. прим.: 5 (МІ-Абонемент. – 4, МІ-Читальний зал. – 1)
Інформаційні ресурси в Інтернеті	
1	American Journal of Bioethics, Bioethics Network
2	Boston College, Nursing Ethics Network: www.bc.edu/nursing/ethics Georgetown University, The Kennedy Institute of Ethics, National Reference Center for Bioethics Literature: www.georgetown.edu/research/nrcbl/ International Society of Nurses in Geneti
3	John Hopkins University, Bioethics Institute: www.med.jhu.edu/bioethics_institute
4	Promote the Ethical Use of Data-Driven Technologies by CertNexus - https://www.coursera.org/lecture/promote-ethical-data-driven-technologies/bioethics-Igc7q

5	Онлайн курс від EdX "Introduction to Bioethics" by Georgetown University - https://www.edx.org/course/introduction-to-bioethics
6	Human Rights in Global Health Governance. Special Lecture with Dr. Benjamin Meier recorded on October 16, 2017. N. 1 // SPRING 2018 https://blogs.shu.edu/ghg/